

Avrupa Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikası ve Üç Büyükler: Almanya, Fransa ve İngiltere

European Foreign and Security Policy and the Big Three: Germany, France, and Britain

Osman Sabri Kıratlı

Öz

Bu makalede, AB'nin üç büyük üyesi Almanya, Fransa, ve İngiltere'nin dış politika kimlikleri, politikalarındaki önemli satırbaşları, ve bu politikaların AB dış ilişkiler ve güvenlik politikalarına olası yansımaları teorik bir düzlemde incelenmiştir. Yapılan analiz sonucu Birlik üyelerinden Almanya'nın çok taraflı diplomasiye önem veren, normatif kaygıları yüksek ve Avrupa dış ilişkiler ve güvenlik politikalarında çok daha derin bir entegrasyonu destekleyen pozisyonun realist teoriler açısından bir çelişki yarattığı, buna karşılık İngiltere ve Fransa'nın dış politika diskurlarındaki farklılıklarına rağmen benzer bir biçimde, özellikle 2000'li yıllarda iddialı bir dış politika izlemek yönünde bir irade gösterdikleri, AB'yi de realist teorilerin öngördüğü üzere bu politikaların etkinliğini arttıracak bir kaldıraç olarak kullandıkları sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Realizm, Ortak Dış İşleri ve Güvenlik Politikası (ODGP)

Yrd.Doç.Dr., Boğaziçi Üniversitesi, Uluslararası Ticaret Bölümü, osmansabirikratli@boun.edu.tr

Bu makale iThenticate sistemi tarafından taranmıştır.

Makale Gönderim Tarihi: 16.01.2016

DOI: 10.17550/aid.41635

Abstract

This article discusses the foreign policy identities and major foreign policy developments of the big three member states, Germany, France, and Britain, and the potential and actual impact of those policies on the development of the EU foreign and security policies in a theoretical perspective. After a thorough analysis, it is concluded that while German foreign policy identity that emphasizes multilateral diplomacy, normative concerns and support for deeper foreign policy integration in Europe challenges realist theories, French and British policies that aimed to utilize the EU ties to accompany increasingly assertive foreign policies in 2000s and supplement national interest are much more in line with realist expectations.

Keywords: *European Union, Realism, Common Foreign and Security Policy (CFSP)*

Giriş

Avrupa Birliği'nin Soğuk Savaşın bitişi ile izlediği genişleme politikası özellikle de Orta ve Doğu Avrupa genişlemesinin sonucu olarak siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel olarak daha heterojen bir topluluğa dönüşmesi, uzunca bir süre federalist bakış açısına sahip birçokları tarafından sert bir eleştiri konusu yapılmıştır. Federalist düşünceye göre, kontrolsüz bir genişleme AB'nin siyasi bütünlüğünü bozacak ve dış işleri ve güvenlik politikalarında herhangi bir ortak karar alınmasını imkansız değilse de oldukça zor hale getirecektir. 11 Eylül sonrası ABD'nin Irak'a gerçekleştirdiği askeri müdahale AB'nin içindeki derin pozisyon farklılıklarını gözler önüne sermiş, bir anlamda federalist eleştirileri de doğrulamıştır.

Dış ilişkiler ve güvenlik politikaları alanında, Birlik içinde iki tane kırılma hattından bahsedilebilir. Birincisi, Amerika ile ilişkiler bağlamında, Atlantikçiler ve Avrupacılar arasındaki kırılmadır. İngiltere'nin önderliğindeki Atlantikçiler, AB'nin hiçbir zaman NATO alternatifi olmaması gerektiğini, aksi yönde çabaların yalnızca iki kurum arasında koordinasyon zafiyetine ve kaynak israfına neden olacağını öne sürmekte, Fransa'nın başını çektiği Avrupacılar ise küresel bir oyuncu olma iddiasındaki AB'nin ABD ve NATO'dan bağımsız bir güvenlik aktörü olması gerektiğini savunmaktadırlar.

Birlik içindeki ikinci kırılma ise, büyük devletler-küçük devletler fay hattıdır. Kendi ulusal dış politika çıkarları ve önceliklerini hayata geçirmek üzere gerekli ve yeterli siyasal, ekonomik, askeri ve diplomatik kapasiteye sahip olan büyük devletler açısından AB işbirliği bu doğrultuda destek sağlamak açısından önemli bir olanak sağlamaktadır. Buna karşılık bu türden bir kapasiteye sahip olmayan küçük devletler için, yirmi sekiz üyeli güçlü bir topluluğun parçası olmak, uluslararası sahnede bir rol oynamak adına imkan tanımaktadır. Dış politikada aktif bir politika izlemek için gerekli imkanlardan yoksun bu devletler için, özellikle AB'nin etkin olabileceği konularda AB'yi yetkili kılmak, bu devletlerin ulusal çıkarlarını gerçekleştirmek adına en iyi şansları olarak gözükmektedir. Ayrıca AB'nin siyasi ve ekonomik gücü ile gitgide gelişen diplomasi teşkilatı, küçük üye ülkeler için önemli imkanlar sunmaktadır.

AB içindeki bu iki fay hattının oluşturduğu kabaca dört grubun varlığına karşın, birçok durumda üye ülkelerin buldukları kampa paralel olarak, bir blok halinde hareket etmedikleri ve kendi özel konumları, öncelikleri ve çıkarlarına göre dış politikalarını şekillendirdikleri iddia edilebilir. Özellikle AB'nin üç büyüğü, Almanya, Fransa ve İngiltere'nin Yugoslavya Savaşı'ndan Irak Harekatı'na, İran ile gerçekleştirilen nükleer pazarlıklardan Libya Operasyonu'na, birçok konuda birbirleriyle çelişen pozisyonlar aldıkları görülmektedir. Dünya sahnesinde siyasi bir aktör olarak Avrupa Birliği'nin izleyeceği rota ise büyük oranda bu üç ülkenin izleyecekleri politikalara yakından bağlıdır. Bu da bizim bu ülkelerin dış politikada kendilerini nasıl konumlandığına, ne tür bir dış politika güttüklerini daha yakından incelememizi zaruri hale getirmektedir.

Bu makalede, AB'nin üç büyük üyesi, Almanya, Fransa ve İngiltere'nin

dış politika kimlikleri, bu kimlikler üzerinden oluşturdukları çıkarları, ve bu kimliklerin Avrupa entegrasyon sürecine yaptığı ve yapabileceği olası etkileri tartışılacaktır. Makalenin ilk bölümünde önce realist okulun uluslararası işbirliği anlaşmaları ve uluslararası kuruluşların hangi şartlarda doğup sürdürülebileceğine dair argümanları ve hemen ardından sosyal inşacı (constructivist) ve neofonksiyonalist teorilerin bu konudaki görüşleri anlatılacaktır. Bu bölümü izleyen üç bölümde, Almanya, Fransa ve İngiltere'nin izlediği dış politikalar ve bu politikaların Avrupa entegrasyonuna yansımaları tartışılacak, aynı zamanda bu ülkelerin dış politika pratiklerinin teorik bir analizi yapılacaktır. Son bölümde ise, bulguların kısa bir özeti yapılacak ve makale sonlandırılacaktır.

Realist ve Sosyal İnşacı Teorilerin Uluslararası Kuruluşlara Bakışı

Geleneksel olarak realist okuldan gelen uluslararası ilişkiler teorisyenleri uluslararası kuruluşlar ve rejimlere karşı mesafeli durmuşlar ve devletlerin ancak olağanüstü şartlarda ve zaruri durumlarda başka devletlerle işbirliğine yanaşacakları fikrini benimsemişlerdir (Waltz 2010, Mearsheimer 1994, Baldwin 1993). Bu hipoteze temel olarak ise üç argüman öne sürmektedirler:

Birincisi, neoliberal teorisyenlerin aksine realist teorisyenler devletlerin nispi kazanç yerine mutlak kazanç önem verdiğini iddia etmektedirler. Bu da devletlerin herhangi bir işbirliği anlaşması öncesi muhtemel kazançlarını anlamaya katılacak potansiyel partnerlerin muhtemel kazançlarıyla karşılaştırarak değerlendirmeleri ve diğer tarafın oransal olarak daha çok kazandığı anlaşmaları otomatik olarak veto etmeleri anlamına gelmektedir. Böyle bir bakış ise, uluslararası işbirliği anlaşmaların yapılabilmesini oldukça güçleştirmektedir. İkincisi, yine neoliberal teorilerin iddia ettiğinin aksine, devletler, geleneksel olarak başka devletler ile herhangi bir bağımlılık ilişkisi geliştirmekten kaçınırlar. Ekonomik ya da siyasal bir bağımlılık, ekonomik ve siyasal kriz ya da savaş gibi durumlarda güvenlik zafiyeti yaratacak ve dış bağımlılığı yüksek olan devletin göreceli olarak güçsüzleşmesine neden olacaktır. Ayrıca başka devletlerle artan bağımlılık ilişkileri, barış anlarında da bağımlılık ilişkilerinin kesintisiz bir şekilde devam etmesi için daha fazla efor sarf edilmesini gerektiren, maliyeti yüksek bir stratejidir. Bu nedenle Kenneth Waltz'ın belirttiği gibi, anarşik sistemlerde fonksiyonel olarak birbirine benzerlik gösteren üniteler, bu durumun devamını sağlamak ve otonomilerini mümkün olduğunca korumak adına irade gösterirler (Waltz, 12). Son olarak, üçüncüsü, günümüz uluslararası sisteminde karşılıklı anlaşmaların tarafların anlaşmaya uygun hareket etmesini kontrol edecek ve tek taraflı olarak fesih, ya da olası ihtilaf durumlarında haksız olan tarafı cezalandıracak devletler üstü merkezi bir otoritenin bulunmayışı, aldatılma korkusunu her zaman için canlı tutmaktadır. Oyun teorisinde mahkumun ikilemi olarak ifade edilen bu durumda, devletler, aldatılma korkusunun etkisiyle uluslararası işbirliği anlaşmalarına şüphe ile bakmaktadırlar. Her ne kadar ekonomik ilişkiler oyun teorisi terminolojisinde uzun bir zaman dilimi içerisinde tekrar eden bir formatta oynansa ve bu anlamıyla karşılıklı kazan-kazan durumunu mümkün kılarsa da, dış politika ve güvenlik konularında oyunlar tek bir kere oynanmakta ve sıfır toplamlı, kazan-kaybet formatında

cereyan etmektedirler (Grieco vd. 1993). Bu da ulusal çıkarların en üst seviyede temsil edildiği, ‘yüksek politika’ olarak tanımlanan dış politika ve güvenlik alanlarında, aldatılma riskini çok daha önemli bir sorun haline getirmekte ve uluslararası işbirliğini zorlaştırmaktadır (Grieco 1988: 487).

Her ne kadar ulus-devletler ile mukayese edildiğinde oldukça geride kalsa da Avrupa Birliği’nin yıllar içinde derinleştirerek geliştirdiği dış politika ve güvenlik politikaları entegrasyonunu realist teoriler ile açıklamaya çalıştığımızda karşımıza analitik bir problem çıkmaktadır: Siyasi ve dış politika alanlarında ancak çok kısıtlı bir işbirliğini olası gören, ve bu doğrultuda kurulacak mekanizmaların belirli devletlerin kendi dış politika önceliklerini AB düzlemine yansıtarak kendi çıkarlarını koruma arayışı sonucu gelişmiş, oybirliğine dayalı karar alma mekanizmalarını içeren, hükümetlerarası bir yapı olarak tahayyül eden realistler için AB ODGP (Ortak Dış ve Güvenlik Politikası) ve OGSP (Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası) alanlarındaki artan işbirliği, açıklanması gereken bir anomali olarak durmaktadır.

Büyük oranda, realist / hükümetlerarası yaklaşımların karşısında konumlanan sosyal inşacı ve neofonksiyonalist yaklaşımlar bu anomaliyi Birliğin topluluk yapısına ve üye ülkelerin topluluk içinde edindikleri kimlikler ve sonucunda biçimlendirdikleri çıkarlarına odaklanarak çözmeye çalışmaktadırlar (örn. Risse 2005, Jupille vd. 2003, Checkel 2006, Aspinwall ve Schneider 2000). Bu iki okuldan teorisyenlere göre, AB içindeki yapısal fay hatları ve üyeler arasındaki güç dengelerindeki dramatik farklara karşın, üye devletleri ortak bir dış politika paydasında bir araya getiren unsurlar da bulunmaktadır. Bunlardan belki de en önemlisi, ortak temelde yaratılan kimlikler ve bu kimlikler doğrultusunda şekillenen Avrupalılaşıma (Europeanization) ya da daha genel anlamıyla sosyalleşme denilen olgudur.

Bu noktada, 1957’de Karl Deutsch tarafından ortaya atılan, daha sonra ise Emanuel Adler ve Michael Barnett tarafından geliştirilen ‘güvenlik topluluğu’ kavramı bir dış politika aktörü olarak AB’yi anlamamıza yardımcı olacaktır (Deutsch 1968, Adler ve Barnett 1998). Devletlerarası güvenliği sağlamanın egemenlik haklarını ortak bir havuzda toplamaktan ve karşılıklı bir bağlılık ilişkisi yaratmaktan geçtiğini savunan bu anlayışa göre Avrupa entegrasyonunun nihai hedefi üye devletlerarasında ortak bir kimlik ve duygu birliği yaratmak ve bu şekilde topluluk unsurlarının güvenlik ve tehdit algılarını barışçıl bir şekilde değiştirmektir. Bu nedenle, Avrupa Birliği projesinin Avrupa’da bir barış düzeni kurması geleneksel dış politika ve güvenlik araçlarıyla değil, liberal ve sivil normların önce üye ülkeler tarafından benimsenmesi ve içselleştirilmesi, daha sonra genişleme süreci ile topluluğa yeni katılan ülkelere yayılması şeklinde gerçekleşecektir. Bu anlamda AB entegrasyonu, aynı zamanda devletlerarası ilişkileri Westfalyan bir egemenlik anlayışından, post-modern bir egemenlik anlayışı çerçevesinde şekillendirme iddiasında olmasıyla önemlidir.

Sosyalleşme, en temel anlamıyla aktörlerin ait oldukları topluluğun ortak

ve müşterek kimliklerini edinme ve davranışlarını bu kimlikler doğrultusunda şekillendirme süreci olarak tanımlanabilir (Schimmelfennig vd. 2006: 15). Sosyal inşacı okula mensup uluslararası ilişkiler teorisyenlerine göre, aktörler ait oldukları grubun içinde sosyalleştikçe, o grubun normlarını, değerlerini ve davranış kalıplarını içselleştirdikleri bir sürece girmektedirler. Bu süreç aynı zamanda aktörlerin kendilerine yeni kimlikler edinmesini ve çıkarlarını edindikleri kimliklere uygun bir şekilde belirlemesini de beraberinde getirir. Kurumlar bu noktada önemli bir belirleyendir. Uluslararası kuruluşlara ve rejimlere üyelik, devletlerin kendi çıkarlarını tanımlarken, egoist ve tek taraflı (unilateral) bir anlayıştan kolektif ve çok taraflı (multilateral) bir anlayışa geçiş için önemli bir sosyalleşme aracıdır.

Devletler uluslararası kuruluşlar ve rejimler tarafından oluşturulan kolektif mekanizmanın bir parçası olduklarında, zaman içinde ulusal politika belirleyicilerinin de başka devletlerden gelen meslektaşları ile sosyal bir etkileşime girmesi beklenebilir. Bu etkileşimin yaratacağı pozitif atmosfer, siyasi aktörlerin ulusal çıkarları 'ortak iyi' paydasında tanımlamalarını ve daha fazla işbirliğine rıza göstermelerini sağlayacaktır. Sosyalleşme sonucu zamanla üye devletler ve temsilcileri, benim çıkarım ne sorusunu sormak yerine aynı topluluğun benzer amaçlar güden farklı üyeleri olarak 'yapmam gereken doğru davranış ne?' sorusunu sormaya başlayacak ve devlet politikalarını bu doğrultuda şekillendireceklerdir (Checkel 2007).

Avrupa Birliği gibi bir 'güvenlik topluluğu' olarak tanımlayabileceğimiz ve kuruluşundan itibaren geçen altmış yılı aşkın sürede belirli bir norm, değer ve kurallar bütünü yaratmayı başaramış bir uluslararası kuruluşta sosyalleşme dinamiklerinin oldukça güçlü olduğu iddia edilebilir. Her ne kadar dış işleri ve güvenlik politikalarındaki işbirliği seviyesi AB'nin birçok alanına göre oldukça geride olsa da, üye devletler tarafından Brüksel'e atanmış diplomatlar ve uzmanlardan zamanla diğer devletlerden meslektaşlarıyla karşılıklı güven tesis etmeleri ve geliştirmeleri, tartışmacı düşüncüyü yerleştirmeleri ve inatla milli çıkarları savunmak yerine anlaşmayı şiar edinmeleri beklenmektedir. ODGP'de üye devletlerarasında zaman içinde gelişen koordinasyon refleksi ortak karar alma mekanizmalarına katılan ulusal dış politika aktörleri için diğer üyelerden gelen mevkidaşlarıyla ortak paydalar geliştirmek adına önemli bir araç olmuştur. Karşılıklı etkileşimle yıllar içinde ortaya çıkan güven, dış politikada diğer 'ortak'larla gerçekleştirilecek uluslar-üstü işbirliğini mümkün kılan en önemli etkenlerdendir.

Sosyalleşme dinamikleri küçük Avrupa ülkeleri (özellikle Avrupa Birliği'ne yeni üye devletler) için özellikle geçerlidir. Bu ülkelerdeki beşeri sermayenin kısıtlılığı ve bu ülkelerin diplomat ve uzman atamalarının küçük bir havuzdan uzun vadeli yapılması sosyalleşmenin derecesini olumlu yönde etkilemektedir. Büyük ülkeler için ise durum farklıdır. Bu ülkeler, elinde buldukları siyasi, ekonomik ve diplomatik güç sayesinde AB dış politika yapısına ve kimliğine kendi tercihleri doğrultusunda yön verecek kapasiteye sahiptirler. Bu yüzden sosyalleşme dinamiklerinin büyük ülkelerin temsilcileri üzerinde ne

derece etkili olacağı aynı zamanda bu ülkelerin kendilerine biçtikleri dış politika kimliği ve Avrupa entegrasyonu vizyonlarına bağlıdır. Bu da bizim bu ülkelerin ne tür bir dış politika kimliği oluşturduklarını ve nasıl bir Avrupa tahayyül ettiklerini anlamamızı zorunlu hale getirmektedir.

Avrupa Dış Politikasının Baş Oyuncuları

Almanya

AB'nin üç büyüğünün eşitler arasında birincisi olarak tanımlayabileceğimiz oyuncusu Almanya'dır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında, Avrupa entegrasyonunun başlamasında belki de ana etmen olan 'Almanya sorunu', Soğuk Savaş'ın bitişi ile yeni bir çehreye bürünmüştür. Berlin Duvarı'nın yıkılmasıyla birlikte Doğu Almanya'nın fiili olarak yıkılması, tekrar aynı bayrak altında birleşen büyük Almanya'nın birliğin doğal ve gayrı-resmi lideri olmasının önünü açmış, bu da özellikle İngiltere ve Fransa'da, kıta Avrupası'ndaki güç dengelerinin bir kez daha yerinden oynayacağı endişesini doğurmuştur.

Ancak, Soğuk Savaş'ın bitişinden günümüze kadar geçen süreç, Almanya'nın halen liderlik için güçlü bir irade sergilemediğini göstermektedir. Her ne kadar 2008 ekonomik krizi sonrası Şansölye Angela Merkel yönetiminde AB ekonomik ve siyasi sahnesinde gitgide artan ölçüde sesini duyursa da, Almanya'nın klasik anlamda bir lider olarak tanımlanamayacağı, halen belli bir çekingenliği üzerinden atamadığı gözlemlenmektedir. Bu çekingenliğin nedenlerini ise büyük ölçüde Almanya'nın 1945 sonrası kendine biçtiği sivil kimlikte aramak gerekir.

İkinci Dünya Savaşı'nın bitişiyle, Konrad Adenauer liderliğindeki Almanya için, Batıya tam entegrasyon Alman dış politikasının ana eksenini oluşturmuştur. Adenauer ve onun izindeki diğer Alman liderler için, Batılı kurumlarla bütünleşme Alman siyaseti ve iktidar anlayışının tamamen dönüşmesinin önünü açacaktı. Bu süreç sonunda, otoriter, milletle ilişkilendirilen mistik kimlik ve devletçi anlayışla bireyin varlığını sadece kolektif yapı içindeki rolü ile tanımlayan Şarki anlayış yerine, insan hakları ve piyasa kapitalizmi ile yoğrulan Batı idealleri ve idealizminin toplumca benimsenmesi amaçlanıyordu (Erb, 2003:105). Tabii ki Batıyla entegrasyon politikasının bir de maddi gerekçeleri bulunmaktaydı. İnsanlık tarihinin en yıkıcı savaşından tamamen harap bir şekilde çıkan Almanya ekonomik refahı ve ulusal dış politika amaçlarını geçmişte Alman saldırılarına maruz kalmış ülkelerin tepkisini ve şüphesini uyandırmayacak şekilde gerçekleştirmesinin en etkin ve meşru yolu uluslararası topluluk ile entegrasyon ve bir takım ulusal egemenlik haklarının uluslararası kurumlara devrinden geçmekteydi. Adenauer ve onu takip eden Alman liderlerinin büyük bir kararlılıkla izlediği, *Westbindung* adı verilen Batı ile bütünleşme politikası sonucu, Scott Erb'in ifade ettiği gibi Almanya "Batılı değerleri yeni bir dine geçermiş gibi kucaklayarak, kendi kimliğini, amaçlarını ve çıkarlarını yeniden tanımlamıştır" (Erb, 111)

İkinci Dünya Savaşı sonrası kendini Batılı sistem içinde sivil bir güç ola-

rak konumlandırılan Almanya, entegrasyon süreci boyunca, kurumsal yapının ve işbirliğinin insan haklarından silahsızlanmaya kadar olan geniş bir yelpazedeki alanında Avrupa'nın lokomotifini olarak hareket etmiştir. Batıyla fonksiyonel olarak başlayan entegrasyon, zamanla neofonksiyonist teorisyenler Ernst Haas ve Karl Deutsch'un öngördüğü gibi kimliksel bir değişime de zemin hazırlamıştır. Almanya çıkarlarını Avrupa ve AB üzerinden tanımladıkça, iki siyasi yapının kurumları ve politikaları ortak bir potada eritilmiş, söylemsel bir birlik yaratılmış ve sonucunda Almanya'nın kaygılarını ya da çıkarlarını Avrupa'dan ayırmak imkansız hale gelmiştir.

Soğuk Savaş sonrası uluslararası sistemde yaşanan yapısal değişiklik ve iki Almanya'nın birleşmesi, Almanya'nın dış politika kimliği ve söyleminin yeniden reformüle edilmesinin kapısını açmıştır. İlk olarak Ağustos 1990'da başlayan Körfez krizi, kısa zamanda Alman politika yapıcılarını Alman güçlerinin dünya sistemi içindeki rolüne dair bir anayasal tartışmanın içine çekmiştir. Alman Anayasası'nın (Basic Law), Alman silahlı kuvvetlerinin (Bundeswehr) Birleşmiş Milletler ve NATO operasyonları dışında ülke toprakları dışına kullanımını yasaklamış olması bu tartışmanın ana belirleyicisi olmuştur. Anayasanın kısıtlayıcı hükmü ve ülkedeki hakim anti-militer kamuoyunun varlığına rağmen Kohl hükümeti Nisan 1991'de Türkiye, Irak ve İran'a Kürt mültecilerle insani yardım amacıyla asker gönderilmesi yönünde karar alarak Alman güvenlik diskurununun değişmesi için ilk adımı atmıştır. Bunu izleyen iki yıl içinde Alman güçleri Kamboçya, Somali ve Gürcistan gibi farklı coğrafyalarda bir çok çok uluslu insani harekate lojistik destek vermiştir.

Almanya'nın pasif güvenlik politikasını değiştiren kritik eşik ise, 1991-1995 yılları arasındaki Yugoslavya'daki savaş ile aşılmıştır. Almanya'nın Slovenya ve Hırvatistan'ın bağımsızlıklarını diğer AB ülkeleriyle herhangi bir istişareye gerek duymadan, Fransa ve İngiltere'nin itirazlarına karşın tek taraflı olarak tanımamasının hemen ardından Sırbistan, Bosna-Hersek ve Hırvatistan'a saldırmış, bu da Yugoslavya Savaşı'nın başlamasına neden olmuştur. Savaş sırasında Sırbistan'ın komşularına karşı izlediği şiddet politikası ve etnik temizliğe varan saldırıları Alman kamuoyunda büyük tepkiye neden olmuş, Nazi Almanya'sına atıfta bulunan 'bir daha asla' söylemi artan ölçüde dillendirilmeye başlanmıştır. Ancak, Almanya'nın gerek İkinci Dünya Savaşı sonrası geliştirdiği sivil kimlik, gerek ise Alman Anayasası'nın kısıtlayıcı maddesi, Almanya'nın nasıl bir tutum takınması gerektiği konusunda tereddüt ve kafa karışıklığına neden olmuştur. Bu durum, 1994'ün başlarında Kohl hükümetinin Anayasa Mahkemesi'ne Almanya'nın alan-dışı operasyonlarının anayasal olarak meşrulaştırılması için başvurması ile sona ermiştir. 12 Temmuz 1994'te, Federal Mahkeme Alman güçlerinin (Bundeswehr) barışı sağlamak amacıyla gerçekleştirilecek alan dışı operasyonlara Alman parlamentosu Bundestag'ın yetkilendirmesi koşuluyla onay vermesi, yeni bir dönemin başlamasına sebep olmuştur. Bu anayasal değişimin sonucunda, 1995'te Alman güçleri Sırbistan'a karşı düzenlenen NATO'nun hava saldırılarında ve 1996'da Bosna ve Hırvatistan'da konuşlanan barış gücünde aktif

olarak yer almıştır.

Yugoslavya Savaşı'nı izleyen yıllarda Alman kuvvetleri aktif barış politikasını sürdürmüş, Doğu Timor'dan Afganistan'a uzanan bir coğrafyada birçok uluslararası operasyonda görev almışlardır. Ancak bu noktada belirtilmelidir ki, Soğuk Savaş sonrası Almanya'nın yaşadığı bu 'normalleşme' ve Alman dış politikasında küçük ve dikkatli adımlarla gelişen büyük devlet refleksi, büyük oranda ülkenin sivil kimliği ile tutarlı bir çizgide ilerlemektedir. Alman dış politika yapımcıları ve kamuoyu, Yugoslavya'da olduğu gibi insani bir trajedi yaşanmadığı takdirde, askeri güç kullanımına mesafeli durmaktadırlar. Bu tutumun belki de en önemli yansımaları olarak, Almanya'nın 2003 yılında ABD'nin Irak müdahalesine verdiği sert tepki ve 2012'de Fransa ve İngiltere'nin yoğun desteğine rağmen Libya'ya yapılacak olası bir NATO operasyonuna alınan muhalif tutum görülebilir.

Birleşmiş bir Almanya'nın kuvvet diplomasisi yürütmek için elinde fazlasıyla seçeneği olmasına rağmen, sivil kimliğine paralel olarak özkısıtlamacı kültürü ve "liderlikten kaçınma kompleksinin" etkisiyle, Almanya halen birçok konuda çok taraflı diplomasi yürütmeye azami gayret göstermektedir (Rittberger 2001, 55). Ülkenin BM, NATO ve AB gibi kritik öneme sahip uluslararası kuruluşlardaki konumu ve etkisi, bu türden proaktif ve çok taraflı bir dış politikanın başarıya ulaşması için gerekli unsurlardır. Ancak uzun yıllardır bu yönde bir talebi olmasına karşın BM Güvenlik Konseyi'nde daimi üye sıfatına sahip olmaması BM'nin Alman dış politikası açısından önemini sınırlamaktadır. Aslen bir kolektif güvenlik teşkilatı olan NATO'nun Almanya'nın güttüğü sivil dış politika kimliği ile yapısal uyumsuzluğu ve 11 Eylül sonrası artan ölçüde fikir ayrılıklarına düştüğü ABD'nin bu kurum içindeki dominant konumu NATO'nun da Alman dış politikasındaki etkinliğini zayıflatmaktadır.

Tam da bu nedenlerle, Almanya için, Avrupa Birliği ve Avrupa entegrasyonu, askeri yönü ikinci plana itilmiş, sivil bir dış politikayı çok taraflı ve uluslararası kuruluşların şemsiyesi altında yürütmek için kritik bir öneme sahiptir. Koordinasyon mekanizmaları güçlendirilmiş ve askeri araçlar yerine efektif ekonomik ve politik dış politika araçları ile donatılmış bir ODGP, AB'nin yumuşak ancak etkili bir güce evrilmesinde gerekli şartları oluşturmaktadır. Yalnızca ortak savunma politikalarının hükümetlerarası olarak kalması gerektiğini savunan Almanya diğer tüm dış politika alanlarında çoğunluk esasına dayalı karar alma mekanizmasını desteklemektedir. Aynı şekilde, özellikle Anayasa Anlaşması tartışmalarında ve Lizbon sürecinde Avrupa Parlamentosu (AP) ve diğer uluslarüstü aktörlerin dış politika yapımındaki etkisinin artırılmasını savunan Almanya, AB içinde federalizmin en hararetli savunucularından biridir.

Fransa

AB liderliği için gerekli güce sahip fakat iradeden yoksun Almanya'nın aksine, Fransa Avrupa entegrasyon süreci boyunca liderlik için her zaman gerekli iradeyi sergilemiş, ancak bu iradeyi destekleyecek gücü bir türlü elde edememiştir.

Aslında Fransa'nın büyük güç olmasını sağlayacak önemli avantajları mevcuttur. Fransa Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin beş daimi üyesinden bir tanesidir ve diğer dört daimi üye gibi nükleer silaha sahiptir. Fransa ayrıca köklü koloniyel geçmişi ile dünyanın bir çok noktasıyla siyasi, ekonomik ve kültürel bağa sahiptir. Ülkenin Avrupa'daki merkezi konumu, yetmişmiş insan gücü ve kültürel etkisi de Fransa'nın önemli güç kaynaklarındadır.

Tüm bunlara rağmen, Fransa İkinci Dünya Savage sonrası yüz yüze kaldığı ekonomik ve siyasi yıkımın ardından bir türlü yeniden dünya politikalarına yön verecek bir konuma gelmesini sağlayacak gelişimi gösterememiştir. Bir anlamda, Fransa yıllar içinde ihtişamını yitirmiş ve bir süper güçten orta sınıf bir güç haline gelmiş bir ülke olarak tanımlanabilir.

1952'den 1969'a kadar geçen dönemde, işte tam da bu nedenle, Avrupa entegrasyonu Charles de Gaulle liderliğindeki Fransa için bu süreci geri çevirmek ve Fransa'yı Avrupa'nın merkezi konumuna getirmek üzere önemli bir araç olarak görülmüştür. Bu stratejinin önemli bir ayağı ABD'nin Avrupa dış politika ve güvenlik konularındaki üzerindeki hakim konumunu kırmak ve oluşacak güç boşluğunu Fransa'nın doldurmasını sağlamaktır. Bu amaçla, De Gaulle, Avrupa liderliği için tehdit olarak gördüğü ve ABD'nin Truva atı olarak betimlediği İngiltere'nin AT üyeliğini ilki 1963, ikincisi ise 1967'de olmak üzere iki kere veto etmiştir. Aynı stratejinin bir parçası olarak, De Gaulle 1966 yılında Fransız birliklerini Amerikan komutası altına vermeyi reddetmiş ve aynı yıl Fransa'nın NATO'nun askeri kanadından çekilmesine karar vermiştir. Soğuk Savaş dönemi boyunca büyük ölçüde dondurulmuş Fransa-NATO ilişkileri ancak 1992 sonrası yeniden ivmelenmiştir. Fransa önce 1992 yılında Bosna'da, daha sonra 1999'da Kosova'daki NATO operasyonlarına katılmış, daha sonraki yıllarda ise Afganistan harekâtına askeri destek vermiştir. 2004 yılında, Fransız askeri kumandasının NATO kumanda kademesine dahil edilmesiyle, Fransa'nın NATO'nun askeri kanadına dönmesinin önü açılmış ve nihayet 2009'da Nicolas Sarkozy liderliğinde, Fransa askeri kanada geri dönmüştür.

Fransa-NATO ilişkisindeki satırbaşlarının da gösterdiği üzere, Fransa İkinci Dünya Savaşı'nın bitiminden günümüze kadar olan süre boyunca, AB politikalarını ABD'nin kıta üzerindeki etkisini kırmak üzere şekillendirmiştir. Bu bağlamda, Fransa'nın AB politikası, ABD'nin bir numaralı müttefiki olan İngiltere ile taban tabana zıtlık göstermektedir. Fransa'nın AB ideali, Avrupa'nın küresel bir oyuncu olmasının önünü açacak, Anglosakson etkisinin minimize edildiği ve Fransa'nın lideri olduğu bir organizasyondur. Bu bağlamda, Fransa'nın kendini güçlü hissettiği durumlarda diğer AB üyelerinden bağımsız hareket etmekten ve AB mekanizmasını bypass etmekten çekinmeyen, gücünün sınırlı olduğu durumlarda ise ulusal çıkarları doğrultusunda AB kaynaklarını sonuna kadar kullanan ikircikli bir politika izlediği söylenebilir.

Fransa'nın Kuzey Afrika ve Akdeniz politikaları bu tarz bir yaklaşımın önemli yansımalarından biri olmuştur. Cezayir gibi eski kolonilerinin de bulun-

duğu bu coğrafyada Fransa büyük oranda kendi çıkarlarını gözeten, bağımsız bir politika izlemekte, ancak gerek gördüğünde AB dış politika araçlarını kendi ulusal çıkarları doğrultusunda kullanmaktan geri kalmamaktadır. Örnek olarak, 1995 yılında Barcelona Süreci olarak başlayan bugün ise Akdeniz için Birlik (Union for the Mediterranean) adı altında devam eden AB-Akdeniz işbirliği süreci Fransa'nın, her ne kadar başarısız olsa da, kendi ulusal çıkarları doğrultusunda şekillendirmek için yoğun çaba harcadığı bir AB girişimi olarak tarihteki yerini almıştır. Sarkozy'nin 2007'de bir seçim vaadi olarak sunduğu Akdeniz Birliği adını verdiği proje, Akdeniz ülkelerinin oluşturduğu ve Fransa'nın doğal liderliğini yapacağı bir birlik öngörmekteydi. Bu şekilde Fransa hem bölgedeki gücünü arttırarak Almanya'nın Doğu Avrupa'daki liderliğine karşı bir denge kurmak, hem de AB üyeliğine karşı çıktığı Türkiye için bir alternatif sunmak amacını gütmüştür. Sarkozy'ye göre böyle bir birlik, AB koordinasyonu altında yürüyecek olmasına rağmen, yalnızca Akdeniz'e kıyısı olan ülkelere açık olmalıydı. Ancak AB Komisyonu ve özellikle Almanya'nın yoğun itirazları ile Akdeniz Birliği planı rafa kaldırılmış ve AB-Akdeniz işbirliğinin mevcut AB yapısı ve kurumları üzerinden devam etmesi ve tüm Birlik üyelerini kapsamasına karar verilmiştir.

Fransa'nın Afrika'nın güneyinde izlemiş olduğu politikalar da benzer bir yaklaşım içermektedir. Örneğin, 2003 yılında ise eski Belçika kolonisi Kongo'da yaşanan iç çatışmalar, Fransa'nın güney Afrika coğrafyasına gücünü yansıtmak açısından bir fırsat sunmuş, Fransa da bu projeksiyonu AB şemsiyesi altında gerçekleştirmek adına aktif bir dış politika yürütmüştür. Kısa zamanda artan sivil kayıplar sonucu, olası bir soykırımı engellemek amacıyla BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın bölgeye geçici birçok uluslu kuvvet gönderilmesi yönündeki çağırısı sonucu, Fransa diğer AB liderlerini ortak bir operasyon için ikna etmeyi başarmıştır. Haziran 2003'de 1400 kişilik askeri gücün katılımıyla başlayan ve Artemis adı verilen AB operasyona Fransa öncü ülke sıfatıyla 900 askerle katılmış, ayrıca hava gücü ile operasyonel destek sağlamıştır. AB etiketli böyle bir operasyon aynı zamanda Fransa'nın bölgedeki müdahaleleri için uluslararası bir meşruiyet zemini de yaratmıştır.

2011 yılı Fransa'nın AB mekanizmasını devre dışında bıraktığı bir başka krize, Libya krizine sahne olmuştur. Arap Baharı ile iktidardan devrilen Tunus lideri Bin Ali ve Mısır lideri Hüsnü Mübarek ile uzun yıllar yakın politik işbirliği içinde bulunan Fransa için Libya'daki ayaklanmalarda gösterilecek pasif bir dış politika, Fransa'nın bölgedeki tüm ağırlığını tehdit edebilecek potansiyele sahipti. Böyle bir riski almak istemeyen Fransız hükümeti İngiltere'nin de desteğiyle, Arap Baharı isyanları sonucu bir iç savaşa sürüklenen Kaddafi yönetimindeki Libya'ya bir askeri müdahale için harekete geçmişler ve onaylanması yönünde büyük çaba sarf ettikleri BM Güvenlik Konseyi'nin 1973 sayılı kararı ile böyle bir müdahale için meşru dayanak elde etmişlerdir. İçlerinde AB üyesi Belçika, Danimarka, İtalya, İspanya ve İngiltere ile Fransa'nın bulunduğu on dokuz devletin katılımıyla Mart ayında askeri operasyon başlamış ve Ekim'de Kaddafi'nin ölümüne kadar devam etmiştir. Fransa'nın bu operasyon öncesi ve sırasındaki

proaktif rolü, ortağı Almanya ile ortak dış ilişkiler ve güvenlik politikaları ve Birlik kurumlarına ne kadar farklı perspektiflerden baktıklarının da göstergesi olmuştur. Kuzey Afrika'daki çıkarları gereği uluslararası arenadaki liderliğini gösterme ihtiyacı içindeki Fransa, Libya krizinde AB'nin ortak karar alma mekanizmalarını çalıştırma gereği duymamış, Birlik içindeki en önemli müttefiki Almanya'nın çekincelerini göz ardı etmiş, bu da Almanya'nın BM oylaması sırasında Rusya, Çin, Hindistan ve Brezilya ile birlikte oylamayı boykot etmesine sebep olmuştur. Tüm bunların yanında, Fransa, aynı dönemde ikincil derecede önemli gördüğü dış politika alanlarında, örneğin nükleer silahsızlanma, ticaret ve çevre gibi konularda, çok daha edilgen bir dış politika gütmüş, bu konularda karar yetkisini büyük oranda AB organlara delege etmiştir (Gordon 2012).

Her ne kadar Fransa tarih boyunca Avrupa entegrasyonunun derinleşmesinde Almanya ile birlikte itici gücü oluştursa da, Almanya'nın tersine, Fransa için AB dış işleri ve güvenlik politikaları hükümetlerarası bir yönetime sahip olması gereken bir alan olarak kalmıştır. Fransa, geleneksel olarak dış politika ile ilgili konularda, topluluk metodunun uygulanmasına karşı çıkmış ve üye devletlerin veto haklarının korunması için gayret göstermiştir. Buna rağmen, özellikle 2001 sonrası, Anayasa çalışmaları ve Lizbon Anlaşması'nın yazımı sırasında, Fransa'nın daha fazla konuda Almanya ile yakın pozisyonlara geldiği söylenebilir. Bu süreçte her ne kadar nitelikli çoğunluk esaslı Fransa için kırmızı çizgi olmaya devam etse de, Fransız delegeler ODGP ve özellikle de OGSP'de daha fazla uluslarüstü yapı vadeden bir çok reform teklifine evet demiştir. Bu tekliflere örnek olarak daha geniş yetkilerle donatılmış bir Yüksek Temsilcilik makamının kurulması, OGSP bünyesinde 'güçlendirilmiş işbirliği' mekanizmasının aktif kullanımı, kriz anlarında devreye girecek dayanışma ve ortak yardımlaşma hükümleri ve Belçika'nın Tervuren şehrinde NATO'dan bağımsız operasyonel bir AB karargahı kurulması olarak sayılabilir.

İngiltere

İngiltere için Avrupa entegrasyonu hiçbir zaman bir devlet politikası olmamıştır. 20 yüzyılın ortalarına kadar İngiltere, kıta siyasetine karışmaktan mümkün olduğunca imtina etmiş, ancak kendi çıkarlarını tehdit edebilecek, revizyonist bir kıta gücünün ortaya çıkması durumunda müdahil olma yöntemini seçmiştir. Kısıtlı müdahillik stratejisi kapsamında entegrasyon sürecinin ilk yıllarında İngiltere, Almanya ve Fransa'nın bir araya geleceği siyasi ve askeri bir ortaklık planına desteğini sunmuş, ancak böyle bir ortaklığa katılmayı reddetmiştir. İngiltere'nin efsanevi lideri Winston Churchill'in deklare ettiği gibi, İngiltere her zaman "Avrupa ile beraber olacak, ancak hiçbir zaman onun bir parçası olmayacaktır" (Bideleux, 1996: 38). Churchill'e göre, İngiltere, ABD ile olan Transatlantik işbirliği, İngiliz Milletler Topluluğu (Commonwealth) ve Avrupa olmak üzere üç ittifakta da merkezi bir konumda bulunmakta, bu da ona dünyadaki hiçbir ülkenin sahip olmadığı, ayrıcalıklı bir pozisyon kazandırmaktadır.

Ancak İngiliz liderleri çok kısa bir süre içinde Commonwealth içindeki

merkezi konumlarının, yenedünya konjonktürü içinde kendilerine arzu ettikleri güç ve ayrıcalığı kazandırmayacaklarını fark etmişlerdir. 1956'da Mısır başkanı Abdul Nassır'ın Süveyş Kanalı'nı millileştirmesi sonucu bu ülkeye Fransa ve İsrail ile beraber asker çıkaran İngiltere'nin ABD'den hiç beklemediği, çok sert bir tepki alması ve ertesinde geri çekilmek zorunda kalması, Transatlantik ilişkilerde İngiltere'nin eşit bir ortak değil, yalnızca ABD'nin küçük destekçisi konumunda olduğunu göstermiştir. Süveyş olayı ayrıca, İngilizlere ülkelerinin artık eskisi gibi bir dünya gücü olmadığını da dramatik bir şekilde hatırlatmıştır.

Süveyş sonrası yaşanan siyasi hayal kırıklığı ve devam eden yetersiz ekonomik büyüme performansı sonucu, İngiltere 1961'de isteksizce de olsa üyelik başvurusunda bulunmuş, ancak başvurusu De Gaulle Fransa'sı tarafından 1963 yılında reddedilmiştir. 1967'de bir kez daha Fransa'nın vetosuna takılan İngiltere, en sonunda De Gaulle'un başkanlığı bırakmasının ardından 1973'de Muhafazakar Parti liderliğinde AB'ye üye olabilmıştır. Bu tarihten itibaren, en önemlisi Euro olmak üzere birçok ortak politikanın dışında kalan, entegrasyonun derinleşmesine ve federalist bir ajandaya şiddetle karşı çıkan ve iş başına gelen hükümetlerin birçok kere AB üyeliğini referanduma getirmekle tehdit ettiği İngiltere için 'gönülsüz Avrupalı' en uygun tabir olacaktır (Gowland ve Turner, 2014).

İngiltere geleneksel olarak dış işleri ve güvenlik politikalarının asıl adresi olarak NATO ve Atlantik ittifakını görmekte, Avrupa Birliğini ise İkinci Dünya Savaşı ile birlikte kesin olarak kaybettiği küresel, ya da en azından bölgesel liderliğini tekrar kazanmak için bir araç olarak değerlendirmektedir. Bu paradigmanın parçası olarak, AB entegrasyonuna İngiltere'nin çıkarlarına hizmet ettiği sürece destek verilmektedir. Örneğin, terörle mücadele ya da AB menşei silah satışı gibi konularda İngiliz dış politikası büyük oranda AB ile ortak hareket etmektedir. Ancak İngiltere çıkarına aykırı bulduğu konularda Irak Savaşı'nın da gösterdiği gibi, AB'den bağımsız bir politika izlemekten imtina etmemektedir. Bu tür esnek bir dış politika ise, ancak hükümetlerarası bir yapıyla yönetilen bir dış politika mekanizmasında mümkün olabilir. Bu da İngiltere'nin geleneksel olarak üye devletlerin egemenlik haklarının Brüksel'e devredildiği ve veto haklarının ellerinden alındığı her türlü oluşumun karşısında durmasına neden olmuştur.

Ulusalçı bir Avrupa diskuru, İngiliz politik elitleri arasında hem sağ hem sol kesimden destek görmektedir. 1980'lerde Margaret Thatcher gibi, katı bir Amerika yanlısı dış politika izlemiş olan Muhafazakar lider, İngiltere'yi "yalnızca kendi için var olan bir siyasi topluluk" olarak tanımlarken (Sharp, 1991: 11), Thatcher'ın ofisi bırakmasından yedi yıl sonra iş başına gelen, İngiltere'nin uzun süredir gördüğü en Avrupalı lider İşçi Partili Tony Blair bile İngiliz dış politikasının her zaman için birinci önceliğinin ABD'nin en yakın müttefiki olması gerektiğini belirtmiştir (Hopkinson, 2005: 71). Buna rağmen, Thatcher'dan Blair'e kadar uzanan süreçte, İngiliz dış politikasının Avrupa dış işleri ve güvenlik politikalarına yaklaşımında bazı temel değişikliklerin olduğu da yadsınmaz.

Berlin Duvarı'nın yıkılmasını takip eden ilk yıllarda, iş başındaki Muha-

fazakar hükümet, AT içinde güçlenen dış politika ve güvenlik alanlarındaki reform talebini şüphayle karşılamış ve böyle bir oluşumun Transatlantik güvenlik işbirliğine zarar verebileceğini öne sürmüştür. İngilizler ayrıca Maastricht öncesinde, AB bünyesinde kurulması planlanan otonom bir güvenlik kurumuna şiddetle karşı çıkmış, onun yerine Avrupa'nın güvenlik işbirliğini NATO dahilindeki Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği (ESDI) şemsiyesi altında devam ettirmesi gerektiğini savunmuşlardır.

Ancak Yugoslavya Savaşı ve AB'nin bu krizdeki dramatik başarısızlığı, İngiliz güvenlik stratejisi açısından alarm zillerinin çalmasına neden olmuştur. Sovyetlerin yıkılışı ile Avrupa kıtasının Amerikan çıkarları açısından önemini yitirmesi, bölgede yaşanabilecek olası kriz anlarında kimin bir rol ve sorumluluk alması gerektiği sorusunu gündeme getirmiştir. Avrupa'nın herhangi bir noktada yaşanacak her krizin faturasının sonunda tüm Avrupa ülkelerine yansıtacağını acıyla tecrübe edinen İngiliz dış politika diskurunda, AB'nin daha etkin bir dış politika ve güvenlik mekanizması geliştirerek, kriz durumlarında ABD'ye destek olabileceği ve bu anlamda Avrupa'nın daha fazla sorumluluk alması gerektiği yönündeki söylem daha fazla taraftar bulmaya başlamıştır. Tehdit algılarının her geçen gün mekanlardan bağımsız ve uluslarüstü hale geldiği küreselleşen dünyada, daha yetkin bir güvenlik aktörü olmayı başarabilecek bir AB tüm Avrupa'nın güvenliğini arttıracak bir kapasite sunabilecektir.

Bu türden bir Avrupalı dış politika söylemi 1997'de iş başına gelen Blair liderliğindeki İşçi Partisi ile yeni bir ivme kazanmıştır. Blair, İngiltere açısından ya Avrupa ya da ABD şeklinde bir tercihin anlamsız olduğu, İngiltere'nin iki ittifak arasında bir köprü vazifesi görebileceğini öne sürmüş ve AB'nin askeri kapasitesini güçlendirecek her adımın aslında Atlantik ittifakına da yarar sağlayacağını savunmuştur. 1998'de İngiltere ile Fransa arasında imzalanan ve AB'nin otonom hareketleri destekleyebilecek yetkin bir askeri güç oluşturması gerektiğini deklare eden St. Malo Anlaşması, İngiltere'nin dış politikasının yaşadığı paradigma değişiminin en önemli göstergesi olarak görülebilir.

Ancak, St.Malo'dan yalnızca üç yıl sonra yaşanan 11 Eylül ve onu izleyen gelişmeler, İngiliz dış politikasında Avrupalılaştıran güvenlik söyleminin bir kez daha geri plana atılmasına sebep olmuştur. ABD'nin Irak harekati, özellikle Almanya ve Fransa'nın başını çektiği Avrupalı kamp ile İngiltere'nin başını çektiği Atlantikçi kamp arasında derin bir kırılma yaratmıştır. İki taraf arasında terörizm ile nasıl savaşılması gerektiğinden, engelleyici hareketin (preventive strike) meşruiyetine kadar bir dizi konuda yaşanan derin fikir ayrılıkları İngiltere'nin ODGP ve AGSP bünyesindeki işbirliğinin derinleşmesine verebileceği desteğin doğal sınırlarını göstermiştir. İngiltere ayrıca bu dönem boyunca, gerektiğinde AB kurumlarını yok saymaktan da çekinmemiştir. Örneğin Blair hükümeti, diğer AB ülkelerinin gizli servislerinin yeterince güvenli bir ağa sahip olmadıkları gerekçesiyle Mart 2003, yani Bağdat'a saldırının fiilen başladığı tarihe kadar AB üyeleri ve kurumlarıyla istihbarat paylaşımı yapmayı reddetmiştir.

Tüm bunlara rağmen, Blair hükümetinin önceki hükümetlerden farklı olarak Avrupalı ortaklarını da tamamıyla yabancılaştırıcı bir politika izlemekten çekindiği söylenebilir. Longhurst ve Miskimmon'un belirttikleri gibi, 11 Eylül sonrası İngiliz dış politikasının önemli saç ayaklarından bir tanesi Transatlantik ittifakının önceliğinin kabul edilmesi, ancak aynı zamanda AB bünyesinde kurumsallaşacak düşük seviyede bir askeri kapasitenin gelişmesine engel olunmaması gerektiği olmuştur (2007: 82). İngiltere, her ne kadar NATO'dan bağımsız bir AB savunma teşkilatına rıza göstermese de, Almanya ve Fransa'nın içinde buldukları ve İngiltere'nin olmadığı ve dolayısıyla politikalarına müdahale edemeyeceği hiçbir bir savunma ittifakını da kabullenemeyecektir. Ayrıca Irak Savaşı'nın da gösterdiği gibi, Avrupa içi kırımlar ve bu kırımların yarattığı güven bunalımı ancak AB çatısı altında yapılacak daha gelişmiş bir koordinasyon mekanizması sayesinde giderilebilir. Bu bağlamda, İngiltere Lizbon süreci boyunca AB bünyesinde bağımsız bir askeri planlama karargahının kurulması gibi bir dizi reforma onay vermiştir. Blair sonrası İşçi Partisi liderliğine gelen Gordon Brown hükümeti de bu pozisyonu devam ettirmiş, dış işleri ve güvenlik politikalarında veto hakkının korunması ve uluslararası kurumlara devredilecek hakların oldukça sınırlı tutulmasını İngiltere'nin kırmızı çizgisi olarak deklare ederken, daha önceki kırmızı çizgilerden Batı Avrupa Birliği'nin AB'ye entegrasyonuna yeşil ışık yakmıştır.

2010'da göreve gelen Muhafazakar David Cameron hükümetinin, her ne kadar zaman zaman AB üyeliğini iç politika malzemesi haline getirirse de, Avrupa dış politika entegrasyonuna karşı ılımlı bir siyaset izlediği söylenebilir. Bunda, 2010-2015 arası dönemde Avrupa yanlısı Liberal Parti ile kurulmuş olan koalisyonun etkisi olduğu kadar, Arap Baharı, Libya müdahalesi, Suriye'de patlak veren iç savaş ve İŞİD terörü gibi şiddetlenen dış politika sorunlarının ülkenin tüm dış politika bağlantılarından stratejik amaçlar doğrultusunda maksimum ölçüde faydalanılmasını zorunlu kılması da etkili olmuştur. İngiltere'nin 2008 sonrası küresel ekonomik kriz ile birlikte, savunma bütçesinde yaptığı muazzam kesinti de, Cameron hükümetinin Avrupa ülkelerinin sahip oldukları askeri kaynakların AB bünyesinde ortak kullanımı konusundaki itirazlarının tonunu belirgin ölçüde düşürmüştür.

Sonuç

Muazzam ekonomik gücüne ve istisnai yapısına rağmen, AB uzun yıllar dünya politikalarında söz sahibi olma iddiası ve isteğini geri plana atmış, diğer küresel oyuncuların arkasında kalmayı tercih eder bir görüntü çizmiştir. Ancak, Soğuk Savaş'ın bitişi, Avrupa'nın ortasında cereyan eden Yugoslavya Savaşı, Kosova Krizi, 11 Eylül, Irak Savaşı, ve Arap Baharı ve Suriye iç savaşı gibi siyasi ve 2008 küresel ekonomik krizi ve üye ülkelerden Yunanistan'ın fiilen iflasi ile sonuçlanan iktisadi çalkantılar dizisi, AB'nin her geçen gün politik olarak da aktif ve inisiyatif alan bir aktör olma gerekliliğini daha fazla ortaya çıkarmaktadır. Bununla beraber, Birlik içinde özellikle Birliğin üç büyük üyesi olan Almanya, Fransa ve İngiltere arasında dış politika tercihleri, öncelikleri ve çıkarları açısından önemli

farklılıklar bulunmakta, bu da AB'nin koordineli ve tutarlı dış ilişkiler ve güvenlik politikaları geliştirmesine engel teşkil etmektedir.

Bu makalede, AB'nin üç büyük üyesinin dış politika kimlikleri, politikalarındaki önemli satırbaşları ve bu politikaların AB politikasına olası yansımaları teorik bir düzlemde incelenmiştir. Yapılan analiz sonucu Avrupa entegrasyonun lokomotifini sayılabilecek Almanya'da, normatif kaygılar ulusal dış politikanın belirlenmesinde çok daha merkezi bir öneme sahiptir. Almanya'nın tek taraflı askeri müdahalelere şüpheyle yaklaşan, uluslararası kriz durumlarında uluslararası toplumun ortak hareket etmesi gerektiğini ve ODGP ve OGSP'de çok daha derin bir entegrasyon içeren bir yapılanmayı destekleyen pozisyonu, klasik anlamıyla realist teorisyenlerin beklentileri ile taban tabana bir zıtlık göstermektedir.

AB üyelerinden İngiltere ve Fransa'nın ise, realist teorilerle uyumlu dış politikalar izlediği görülmektedir. Her iki ülkenin de kolonyel geçmişlerinin de etkisiyle, özellikle de 2000'li yıllarda, Blair ve Sarkozy gibi iddialı liderlerin yönetiminde daha aktif bir dış politika izlemek yönünde bir irade gösterdikleri, zaman zaman AB'yi de bu politikaların etkinliğini arttıracak bir kaldıraç olarak kullandıkları söylenebilir. Bu politikaya paralel olarak iki ülke de ODGP ve OGSP'nin hükümetler arası bir yapıda kalmasını ve üye ülkelerin veto haklarının azami ölçüde korunmasını savunmuşlardır. Bununla beraber iki ülkenin Avrupa dış politika entegrasyonuna yaklaşımlarında önemli bir farklılık da bulunmaktadır. Fransa, kendini bir Avrupalı olarak tanımlamakta ve doğal aidiyet alanının AB olduğunu kabul etmekte, İngiltere ise son tahlilde kendini Amerika ile Avrupa arasında özel bir konumu olan bir nevi köprü olarak görmektedir. Bu diskur farkı da, Irak Savaşı'nda görüldüğü üzere, Fransa'nın dış işleri ve güvenlik politikalarını şekillendirmek ve yürütmek üzere doğal ve meşru adres olarak Avrupa ve AB kurumlarını, İngiltere'nin ise aynı amaç doğrultusunda ABD ve NATO ittifaklarını görmesi sonucunu doğurmaktadır.

Kaynakça

- Adler, E. & Barnett, M. (1998). *Security communities* (Vol. 62). Cambridge: Cambridge University Press.
- Aspinwall, M. D. & Schneider, G. (2000). Same menu, separate tables: The institutionalist turn in political science and the study of European integration. *European Journal of Political Research*, 38 (1), 1-36.
- Baldwin, D. A. (1993). *Neorealism and neoliberalism: the contemporary debate*. New York: Columbia University Press.
- Checkel, J. T. (2006). *Constructivist approaches to European integration* (Vol. 6, pp. 1-41). Arena Working Papers. Available online at: <http://www.arena.uio.no>
- Checkel, J. T. (Ed.). (2007). *International institutions and socialization in Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bideleux, R. *European Integration and Disintegration: East and West*. London. New York: Routledge, 1996. 37-38.
- Deutsch, K. W. (1968). *The analysis of international relations* (Vol. 12). Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Erb, S. (2003). *German foreign policy: Navigating a new era*. Boulder, Colorado: Lynne Rienner Publishers.
- Gordon, P. H. (2012). *Europe's uncommon foreign policy*. Boston: MIT Press.
- Gowland, D. & Turner, A. (2014). *Reluctant Europeans: Britain and European integration 1945-1998*. London & New York: Routledge.
- Grieco, J. M. (1988). Anarchy and the limits of cooperation: a realist critique of the newest liberal institutionalism. *International organization*, 42 (03), 485-507.
- Grieco, J. Powell, R. & Snidal, D. (1993). The Relative-Gains Problem for International Cooperation. *American Political Science Review*, 87 (03), 729-743.
- Hopkinson, G. W. (2005). *The Atlantic Crises: Britain, Europe, and parting from the United States*. Newport: Naval War College.
- Jupille, J., Caporaso, J. A. & Checkel, J. T. (2003). Integrating institutions rationalism, constructivism, and the study of the European Union. *Comparative Political Studies*, 36 (1-2), 7-40.
- Longhurst, K. & Miskimmon, A. (2007). Same challenges, diverging responses: Germany, the UK and European security. *German Politics*, 16 (1), 79-94.
- Mearsheimer, J. J. (1994). The false promise of international institutions. *International Security*, 19 (3), 5-49.

- Risse, T. (2005). Neofunctionalism, European identity, and the puzzles of European integration. *Journal of European Public Policy*, 12 (2), 291-309.
- Rittberger, V. (2001). *German foreign policy since unification: theories and case studies*. Manchester: Manchester University Press.
- Sharp, P. (1991). Thatcher's Wholly British Foreign Policy. *Orbis: A Journal of World*, 9,395-411.
- Schimmelfennig, F., Engert, S. & Knobel, H. (2006). *International socialization in Europe: European organizations, political conditionality and democratic change* (Vol. 320). Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Waltz, K. N. (2010). *Theory of international politics*. Long Grove, IL: Waveland Press.